

חג הסוכות

אמונת
המועדים

ושאבתם

מים בששון

מעלת ניסוך המים ושמחת בית השואבה
עבודת קבלת עול מלכות שמים - כ"מי המעיין" ויסוד עבודת האדם

אור
החסידות

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
ת.ד. 2033 כפר חב"ד
ארץ הקודש
+1-929-754-6218
*5717
oh@chasidus.net
orhachasidut@gmail.com

פתח דבר

בעזה"ת.

בפרוס עלינו זמן שמחתנו, ימי חג הסוכות הבאים עלינו ועל כל ישראל לשמחה ולששון, נותנים אנו לפניכם את הקונטרס "ושאבתם מים בששון", מסדרת "אוצרות המועדים", ובו ביאורים ועיונים במהות ועבודת חג הסוכות, אשר נלקטו ועובדו מתוך מרחבי תורתו של ב"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקל"ה נבג"מ זי"ע.

מדורי קונטרס זה סובבים אודות מצוות ניסוך המים המיוחדת לחג הסוכות, בדיני', במשמעותה הרוחנית, ובהוראה כיצד פרטי עבודה רוחנית זו מתבטאים בדיני' של המצווה.

המאמר הפותח את הקובץ עוסק בדין שניסוך המים כשר גם בלילה הראשון קודם הקרבת התמיד וניסוך היין, ויבואר אשר תוכן הרבר הוא מה שקבלת עול מלכות שמים – ניסוך המים, הוא יסוד העבודה ושוורשה, ויש להקדימו לעבודה שעל פי טעם ודעת – ניסוך היין.

המאמר השני, עוסק במקור מי ניסוך המים, אשר לכתחילה היו באים ממי מעיין דייקא – עבודה מתוך חיבור למקור, בקבלת עול פשוטה, אך בדיעבד יש עצה היעוצה גם למי שאינו עומד בדרגה זו או ש"נתגלו מימיו" והוטל בהם ארס של "נחש הקדמוני" – לבוא ב"מי הדעת", כאשר יבואר בהרחבה.

המאמר השלישי, עוסק במה שבחג הסוכות ניסוך היין חשיב עבודה בפני עצמה, ולא כבשאר ימות השנה, ויבואר אשר יהודי שמבטל רצונו לגמרי להשי"ת בעבודת "ניסוך המים", יש לו שלימות גם בעבודת השכל, ואין חשש שהבנתו האנושית תטה אותו מדרך הישר.

ויהי רצון שנוזה לעבוד את השי"ת בשמחה מתוך התבטלות מוחלטת, כתוכן עניין "ניסוך המים", ונוזה לראות בקיום הבקשה והתפילה "בנה ביתך כבתחילה וכוונן מקדשך על מקומו והראנו בכניינו ושמחנו בתיקוננו", בעגלא דידן ובקרב ממש.

בברכת התורה,

מכון אור החפירות

ירח האיתנים ה'תשפ"ז

תוכן ענינים

זבח ונסכים דבר יום ביומו

ב בין ניסוך המים לניסוך היין

מדוע הווקא ניסוך המים כשר גם בלילה, ולא ניסוך היין? /
 "גם בעבודה בדרך קבלת עול שייך טעם ותענוג, כמו 'החשה' מים לצמא" / "זכות חיים וזכות הוזה" בעבודת ה'

(ע"פ לקטי שחות ח"ב עמ' 426 ואילך)

ממעני הישועה

ו 'מים חיים' או מי מקור

מדוע לכתחילה צריכים להיות מי הניסוך מים חיים הווקא? /
 "שרש הסבה שמים המגלין פסולין למזבח" / באיזה טעם החובל ב"מי הדעת" עליו להטביל גם את ראשו? / שיעור מימי המעין והמקור בנפשות

(ע"פ לקטי שחות ח"ב עמ' 419 ואילך. תורת מנחם ח"ז עמ' 57)

ואילך. שם עמ' 90 ואילך. שם ח"ג עמ' 40 ואילך)

הסך נסך שבר לה'

יב ניסוך היין בחג כקדבן בפני עצמו

מדוע נשתנה דין ניסוך היין בסוכות מכל ימות השנה? / מדוע הסבנה בעבודה המיוחדת על טעם הדעת? / וביעור "קבלת עול" אינה סותרת לעבודה על השכל והחשנה? / עבודת ניסוך היין המושפעת מעיסוק המים

(ע"פ לקטי שחות ח"ב עמ' 420 ואילך)

וזאת למודעי, שברך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמחקה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

זִבְחַ וְנִסְכִּים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ

בין ניסוך המים לניסוך היין

מדוע דווקא ניסוך המים כשר גם בלילה, ולא ניסוך היין? גם בעבודה בדרך קבלת עול שייך טעם ותענוג, כמו 'השותה מים לצמאו' 'חובת היום' ו'חובת הזבח' בעבודת ה'.

בנוגע לזמן ניסוך המים שבחג הסוכות מצינו דין מיוחד: בעוד שניסוך היין אינו כשר אלא לאחר שחיתת התמיד, בנוגע לניסוך המים איתא בירושלמי (סוכה פ"ד ה"ו), שאם הי' הניסוך בלילה, אפילו בלילה הראשון, שעדיין לא הקריבו קרבנות החג אפילו פעם אחת, הוא כשר בדיעבד. וכן פסק הרמב"ם: "אם הקדים ניסוך המים לזבח, אפילו ניסכן בלילה, יצא" (פ"י מהל' תמידין ומוספין ה"ז. וראה תוס' תענית ב, רע"ב דשרי אפי' לכתחילה).

והטעם לזה הוא, דלא הרי ניסוך המים כהרי ניסוך היין: ניסוך היין הוא חובת הזבח, ולכן דינו כדין הקרבן שכשר רק ביום, משא"כ ניסוך המים הוא חובת היום, שהרי גם אם לא יוכלו להקריב אף קרבן, יש לנסך מים על המזבח כי חיובו הוא מצד חג הסוכות. ולכן גם אם ניסך בלילה שלפניו, יצא (גבורת ארי לבעל ה'שאגת ארי' תענית שם. וראה חידושי הריטב"א בשם הרמב"ן סוכה ג, א).

[ואף שגם לניסוך המים יש שייכות לקרבן התמיד של אותו היום (שזהו הטעם לזה ששייך בו פיגול (תוספתא סוכה פ"ג, ז) - ראה שו"ת אבני נזר חאו"ח סי' תצה), מ"מ אין ניסוך המים קשור עם זמן הזבח, אלא הוא חובת היום, ואף אם ניסך בלילה שלפניו יצא].

ולכאורה דרוש ביאור: מדוע יש חילוק בין ניסוך היין לניסוך המים, והלא שניהם נלמדים מ'ונסכיו' - לשון רבים (פינחס כט, לא. וראה תענית שם. זבחים קי, ב). וא"כ, מדוע ניסוך היין נחשב לחובת הזבח ומצוותו ביום דוקא, ואילו ניסוך המים, הנלמד מאותו פסוק, נחשב לחובת היום וכשר כבר מהלילה?

טעם מול צמאון בעבודת ה'

יש להקדים תחילה ביאור עניינם של 'ניסוך היין' ו'ניסוך המים' בעבודת האדם לקונו:

יין - יש בו טעם ועריבות. במים, לעומת זאת, אין כל טעם. ולכן הדין הוא ש"אין מברכים על המים. . . אלא כששותה לצמאו. . . לפי שאין הנאה לאדם בשתיית המים אלא בשעה שהוא צמא, אבל שאר המשקין שיש הנאה לגוף בשתייתן ובטעמן צריך לברך עליהם בתחילה ובסוף אע"פ שאינו תאב להם" (לשון אדמו"ר הזקן בסדר ברכות הנהנין פ"ו ה"ז, וש"נ).

וכשם שבחיי הגוף ישנם יין ומים, כך גם בחיי הנשמה ישנם שני אופנים:

עבודת הבורא על פי הבנת והשגת שכל האדם משולה ליין, שיש בו עריבות והנאה, שהלא בשעה שהאדם מבין ומשיג את טעם הדבר, עשייתו היא מתוך עריבות.

משא"כ עבודה בדרך קבלת עול, שבה האדם מקיים את רצונו יתברך מבלי סיבות וטעמים אלא רק מפני שזהו רצון ה', ומצד העול המוטל עליו, אין בה מצד עצמה הנאה וטעם, ולכן היא משולה למים.

כיצד עובדים את הבורא ב'לילה'?

על פי האמור בתוכנם הפנימי של היין והמים בעבודת הבורא, מובן היטב מדוע ניסוך היין הוא חובת הזבח, בעוד ניסוך המים הוא חובת היום:

הקרבנות הקרבנות היא עבודה תלויה במהותו של האדם. לכן ישנם חילוקים בין סוגי הקרבנות ושויים, ועד שאפילו בנוגע לקרבנות ציבור, הרי נשים פטורות ממחצית השקל (ירושלמי שקלים פ"א ה"ג), שממנו הביאו קרבנות אלו. והטעם לחילוקים אלו הוא, כי על כל יהודי מוטל להביא קרבן בהתאם למצבו האישי בעבודת ה', כל חד וחד לפום שיעורא דילי'.

ולכן ניסוך היין, עבודת ה' מתוך הבנה והשגה, הוא חובת הזבח – כי, עבודת ה' שעל פי טעם ודעת, היא לפי ערך האדם המשיג, ותלוי במצבו האישי של כל יהודי, בהתאם ליכולות שחנן אותו הקב"ה. וזה שייך לענין ה'זבח', שאף הוא תלוי בעבודת ודרגת האדם.

בשונה מהקרבנות, המועדים אינם תלויים בעבודת האדם. דאף שקביעות החודש תלוי בבית דין, אבל לאחר שביטול דין קבעו את היום דראש חודש, אזי בבוא היום ה'ט"ו חל בו ממילא חג הסוכות. ולכן אין בענין זה חילוקי מדריגות אלא הוא שווה אצל כולם ("אף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת ויום טוב . . . כמו בקדושת נפש הצדיק, כי תורה אחת לכולנו" (תניא ספמ"ו)).

וזהו הטעם לזה שניסוך המים הוא חובת היום, כיון ש"מים" – העבודה בדרך קבלת עול, אינה תלויה בכשרונות, ביכולות ובהישגים של כל יהודי בפני עצמו, דבענין זה לא נוגע מצב האדם, כיון שאינו מתחשב עם ההבנה וההרגש שלו, אם הוא מבין או לא, אם הוא מרגיש או לא, אלא מקבל עליו עול מלכות שמים, ובענין זה אין חילוקי מדריגות. ולכן הרי זה שייך לענין ה'יום' (יום טוב), שאף בו אינו נוגע מעמדו ומצבו של האדם, אלא תיכף משקידש היום נעשה קדוש.

ועל פי זה יובן גם הטעם לזה שניסוך היין אינו אלא ביום, בעוד עבודת ניסוך המים כשרה גם בלילה:

עבודת היין, שהיא העבודה שמצד הבנה והשגה, שייכת רק בשעה שהאדם נתון במצב של 'יום', בשעה ששכלו נמצא במצב של "אור". כאשר שכל האדם מצליח להבין ולהפנים את הדברים שלומד, והוא מרגישם בליבו, אז דוקא ביכולתו לעבוד את ה' מצד שכלו. אך בשעה ששכל האדם שרוי בחושך, ב'לילה', לא שייך שיעבוד את ה' באמצעות ההבנה שלו.

משא"כ עבודת ה'מים, שהיא העבודה באופן דקבלת עול – יכולה להיות גם בלילה, כאשר אין האדם שרוי במצב של "אור". כי קבלת עול מלכותו יתברך אפשרית בכל מצב שהוא, בלי כל חילוק מהו מעמדו ומצבו של האדם, כי תוכן עבודה זו הוא שאינו מתחשב בשום דבר, אם מבין או מרגיש וכיו"ב, אלא מקבל על עצמו עול מלכותו יתברך.

ניסוך המים קודם

מן עבודת ניסוך המים והיין בחג הסוכות, נשמע גם מהו סדר העבודה הראוי בעבודות ה'מים' וה'יין' אצל האדם העובד את השי"ת:

דהנה, אף שלפועל היו שניהם, הן ניסוך המים והן ניסוך היין, ביום – מכל-מקום, מכיון שרק ניסוך המים כשר בדיעבד אף בלילה, מובן שבסדר העבודה קודם ניסוך המים לניסוך היין. דניסוך המים שייך תיכף בלילה הראשון של החג, ואילו ניסוך היין מתחיל רק בבוקר שלמחרתו.

משמעות הדבר בעבודת האדם:

יסוד ותחילת העבודה, היא העבודה דקבלת עול ('מים') דוקא. כי אף שעבודת היין – עבודת ה' בהשגה ועל-פי שכל, צריכה אף היא להיות, ויש להשתדל שגם שכל האדם יבין שצריך לעבוד את ה' [דהרי "כל חלב לה"] (ויקרא ג, טז) – את המוכתר והטוב ביותר צריכים ליתן לקב"ה, וודאי שאת השכל, הדבר הטוב והערב ביותר באדם, צריכים לשעבד לקב"ה – מכל-מקום בהכרח להקדים לכך את היסוד, העבודה בקבלת עול.

וכמו שמצינו בשעת מתן תורה, שתחילה וראשית הכל הקדימו ישראל נעשה לנשמע. דהקדמה זו ענינה קבלת עול מלכות שמים, שהרי לא ידעו עדיין כלל במה המדובר, וא"כ לא הי' יכול להיות שקבלתם תהי' מצד הטעם והעריכות שבזה, אלא קיבלו את התורה מצד קבלת עול.

וכמו כן בעבודה הפרטית של כל אחד ואחד, אמרו חז"ל: "למה קדמה פרשת שמע לוהי" אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצות" (ברכות יג, א). ודייקו בזה לומר בלשון "עול" דוקא, היינו, שאין בזה עריבות. וכפי שמביא רבינו הזקן (תניא פמ"א) בארוכה מדברי הזוהר (ח"ג קח, א) שענין ה"עול" הוא "כהאי תורא דיהבין לי' עול בקדמיתא כו".

וטעם הדבר שיסוד העבודה מוכרח להיות בקבלת עול – הוא מפני שלולא הקדמת הקבלת עול, גם להבנה והשגה לא יהי' קיום; דהרי לימדונו רז"ל: "אלמלא הקב"ה עוזרו (להאדם) אין יכול לו (להיצר-הרע)" (סוכה נב, רע"ב. וש"נ). וכדי "לקחת" ו"לתפוס" את הקב"ה עצמו הרי זה רק ע"י קבלת עול.

עבודה שכלית היא מדודה ומוגבלת בהגבלות שכל האדם, ואילו הקב"ה אין לו גבול ותכלית. וא"כ, אי אפשר "לתפוס" את הקב"ה עצמו ע"י השגה שכלית. כאשר האדם עובד את הקב"ה רק מצד שכלו, הרי הרי הוא תופס את הקב"ה באופן מוגבל, עד כמה שיד שכלו

מגענת. לעומת זאת, העבודה של קבלת עול והתבטלות היא התמסרות מוחלטת להקב"ה כפי שהקב"ה הוא בלי גבול כלל (ראה לקו"ש ח"א עמ' 104).

ולכן בכדי לזכות לעזר זה של הקב"ה – זהו דוקא בעת שנרגש בעבודתו שיסודה הוא בקבלת עול מלכותו עליו.

משא"כ כאשר עבודתו אינה מיוסדת על קבלת עול שמים, אלא רק על הבנתו האישית, אזי חסר אצלו ב"הקב"ה עוזרו" – וממילא, כיון ש"אין יכול לו", אזי בסיבת היצר הרע, תחסר אצלו לבסוף גם העבודה שמצד ההשגה.

ולכן, אף שצריכה להיות גם העבודה ד"יין, דגם את השכל צריכים לשעבד לקב"ה – הנה צריך לדעת שתחילת העבודה, תיכף משקידש היום, היא בניסוך המים (קבלת עול), ורק לאחר מכן יכולים וצריכים לגשת לעבודת ההשגה, ניסוך היין.

שמחה וחיות ב'צימאון' ל'מים'

אלא, שעל-פי המבואר לעיל בעניינו הפנימי דניסוך המים – צריך ביאור:

דהנה, השמחה הגדולה שהיתה בחג הסוכות בבית המקדש, עד ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" (סוכה נא, א-ב), היתה קשורה עם ניסוך המים דוקא. ולכאורה, כיון שניסוך ה'מים' היא העבודה דקבלת עול, שהיא בלא טעם ועריכות, ייפלא הדבר – כיצד היתה השמחה הגדולה בשייכות לעבודה זו דוקא, ולא בניסוך היין – דבר המשמח?

ויש לבאר, דכשם שבמים כפשוטם, בשעה שהאדם צמא יש לו הנאה במים ולכן עליו לברך עליהם, כך גם בעבודה בדרך קבלת עול שנמשלה למים:

בשעה שהאדם מתבונן בירידה של נשמתו למטה, שהיא ירידה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" (ע"ד חגיגה ב, ב), הוא תופס שכל ההבנה והשגה שלו בתורה הקדושה ובעבודת ה' הן כאין וכאפס לגבי דרגת הנשמה למעלה קודם ירידתה לעולם, והכרה זו גופא פועלת בו ביטול וצמאון עז להדבק בבוראו.

ובכדי לרוות צימאוננו לאלוקות, אין זה ביכולת עבודתו שמצד השגת שכלו (שהרי השגת השכל מוגבלת היא, כנ"ל), אלא רק באמצעות קבלת עול השי"ת, דכאשר מקיים המצוות בקבלת עול – בכדי לקיים רצון השי"ת, הרי בזה הוא מתקשר ומתאחד עימו; וכאשר הקבלת עול היא באופן כזה, מתוך צימאון – אזי יש בה ריבוי עריבות וחיות.

ואדרבה: העריבות והשמחה שבקבלת עול היא גדולה יותר מאשר השמחה הבאה מצד השגה – כי כאשר השמחה היא מצד השגה, הינה מדודה ומוגבלת – דכפי אופן ומידת ההשגה, כן היא מידת השמחה; אבל השמחה שמצד קבלת עול, שאינה תלויה בהשגה, אין בה הגבלה כלל.

וזהו הטעם שעיקר השמחה הי' בניסוך המים דוקא, כיון שדוקא שמחה זו, השייכת לניסוך ה'מים' – העבודה דקבלת עול – היא שמחה בלא הגבלה, עד שעל שמחה גדולה זו אמרו ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ממעני הישועה

'מים חיים' או מי מקוה

מדוע לכתחילה צריכים להיות מי הניסוך מים חיים דווקא? "שורש הסיבה שמים המגולין פסולין למזבח" מאזיה טעם הטובל ב"מי הרעת" עליו להטביל גם את ראשו? שיעור מימי המעין והמקוה בטהרת הנפשות

אודות המים שניסכו על המזבח בחג הסוכות, תנן (סוכה מח, א ואילך): "צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים הי' ממלא מן השילוח . . כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת . . נשפכה, נתגלתה, הי' ממלא מן הכיור, שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח".

נמצא, שג' מעלות הן במים: מי מעין השילוח, מהם היו שואבים לכתחילה מים לניסוך; מי הכיור, הכשרים בדיעבד, ומים מגולין, שפסולים.

והנה, גבי מה שלכתחילה יש לשאוב את המים ממעין השילוח, שאלו בגמרא שם "מנא הני מילי", ותירצו שמקור הדין הוא מהכתוב "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (ישעי' יב, ג), דקאי על ניסוך המים. ולכאורה אינו מובן: מאחר שהשאיבה צריכה להיות "ממעני הישועה" דווקא, כיצד ניתן למלא המים מן הכיור, שאין לו דין מעין?

וביותר צריך ביאור לפי מה שכתבו האחרונים (שו"ת בנין שלמה (לבעל ה'חשק שלמה') חאו"ח ח"א סי' נ), דלדעת הרמב"ם גם מי מקוה סתם כשרים לניסוך המים. שהרי הרמב"ם פסק להדיא ד"כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור" (הל' ביאת מקדש פ"ה הי"ב), ויחד עם זאת הביא להלכה (הל' תמידין ומוספין פ"י ה"י) את דברי המשנה שלניסוך המים ניתן למלא מים חדשים מהכיור.

ואם כן, כיצד מקוים הדין ד"ממעני הישועה", בשעה שניתן לנסך בכל מיני המים המשלימים למקוה?

וצריך לומר, דעיקר הדין דניסוך המים הוא "ושאבתם מים בששון", ובשעה ששואבים מים, אפילו אם אלו מי מקוה, מכל מקום נפעל בהם ממילא הענין ד"ממעני הישועה", וכדלקמן.

מי מקוה ומי מעין בעבודת האדם לקונו

שתי מעלות יש במי מעין דווקא על פני שאר מימות המטהרים:

א. מעין מטהר בכל שהוא. שאר מימות צריכים שיעור בכמות המים, אבל מי מעין, מכיון שהם מחוברים למקור, אין נוגע בהם כמות המים, אלא האיכות בלבד, שיהיו מי מעין, ואזי מטהרין בכל שהוא (מקוואות פ"א מ"ז).

ב. מי מעין מטהרין בזוחלין. שאר מימות מטהרין רק כשהמים מכונסים באשבורן (שם מ"ח), במקום מסוים שמכיל ומודד אותם, אבל מי מעין – אם הם מחוברים למקור, אינם צריכים לזה (ראה בכל הנ"ל מפרשי המשנה מקוואות פ"ה מ"ה, וחיידושי הצמח צדק שם).

וביאור הענין בעבודת האדם לקונו בנפשו פנימה:

כאשר האדם רוצה לעבוד את בוראו בכוחות עצמו, לפי מה שמבין ומשיג ולפי הרגשת לבו, הרי זה כאילו שעבודתו היא בהפסק מהמקור, ואזי כדי "לטהר" יש צורך בכמה תנאים: ראשית כל בהכרח שיהי' לעבודתו "שיעור", והיינו, שכדי שיעבוד עבודתו צריך שאכן יהי' לו מספיק שכל וכוחות נפשיים כדי להצליח, ושיעור זה צריך להיות משוער ומדוד ע"י דבר שחוץ ממנו, דהיינו שגם מצד הזו"ל יוסכם שהשיעור שלו מספיק. ואם אין לו תנאים אלו – הנה לא רק ש"מקרה" כזו אי אפשר לה לטהר אחרים, היינו שאין ביכולתו לקרב אחרים לטהרה וקדושה בעבודה כזו, הנה עוד זאת, שיש מקום לומר שבאופן כזה המים עצמם מקבלים טומאה (ראה מקוואות שם מ"א ואילך), היינו שעבודת האדם עצמו תיפול בה "טומאה" ח"ו.

אבל בשעה שהאדם עובד את עבודתו באופן של "מי מעיין", והיינו שאינו מתחשב איך מתקבל הענין בשכלו, אלא עובד עבודתו מכיון שכך ציווה הקב"ה ומקיים זאת בקבלת-עול, אזי קשור הוא עם המקור, למעין – וממילא אין בעבודה זו הגבלות כלל.

והיינו, שבין אם יש בו כוחות וכשרונות רבים, ובין אם כוחותיו מועטים הן, ואפילו "כל שהוא" בלבד, ונוסף לזה הרי כוחות אלו "זוחלין", והיינו שאין מקום בו כוחותיו מדודין ואין מוסכם לאדם מבחוץ שכוחותיו מספיקים – מ"מ, מכיון שקשור הוא עם המקור, הרי לא זו בלבד שהוא עצמו אינו מקבל טומאה, אלא אדרבה – הוא מטהר את כל הטומאות, אפילו טומאה חמורה ביותר (מי חטאת), כיון שאינו הולך בכוחות עצמו, אלא הטהרה באה בהיותו קשור להמקור.

והנה, נתבאר לעיל (במאמר הקודם), שבעוד שניסוך היין מבטא עבודת הבורא בהבנה והשגה, על פי טעם ודעת, הרי ניסוך המים מבטא עבודה בדרך קבלת עול, מבלי טעם ועריבות בדבר מצד עצמו.

ועפ"ז יש לבאר, שמה שבדיעבד ניתן לקיים את העבודה דניסוך המים, קבלת עול, גם במי הכיור, הוא משום שעל ידי עבודת ניסוך המים – עבודה בלי הבנה והשגה, אלא מפני שכן ציוה הקב"ה, הרי עבודה זו היא כמו מים חיים, מי מעין שמחברים למקורם.

בשעה שישנו אצלו הענין ד"ושאבתם מים בששון", יש לו מעט מים פשוטים, דבר שאין לו בו תענוג, ואעפ"כ הרי הוא שואב אותם בשמחה, כיון שעתיד לנסכם ע"ג המזבח בשביל הקב"ה, כפי שצוה הקב"ה, הרי עבודה זו מחברת אותו למקור, ואזי נעשה זה במילא "ממעניי

הישועה", שנעשה מי מעין המחובר למקור ומטהר בכל שהוא ובזוחלין, ונמשכת לו ישועה בכל ענייניו, שלא לפי ערך עבודתו, כיון שהוא מיוחד עם המקור.

מעין גנים שבנשמה האלקית

יש להעמיק ולהרחיב בפרטי הדינים של שאיבת המים, שלכתחילה יש לשאוב אותם מהמעין, אך אם נשפכו או נתגלו פסולין, ואז יש לקחת את המים מן הכיור דווקא:

הטעם לכך שיש בכל אחד מישראל הכח לעזוב את הטעמים השכליים המורים לכאן ולכאן, ולהתמסר לחלוטין לקיום רצון הבורא למעלה מטעם ודעת, הוא מפני הנשמה האלקית שיש בקרבו. על הנשמה נאמר "מעין גנים באר מים חיים" (שיר השירים ד, טו. וראה לקו"ת חוקת סב, ב ואילך ובכ"מ), כיון שהיא מחוברת למקורה ושרשה בו יתברך.

לכתחילה, העבודה בדרך קבלת עול, ניסוך המים, צריכה להיות על ידי גילוי הניצוץ האלקי שבנשמתו. בשעה שהאדם מכיר ומרגיש שאין הוא מציאות נפרדת לעצמו ח"ו, אלא נשמתו אצולה ממנו יתברך ומיוחדת עימו, הוא מבטל לחלוטין את רצונותיו, דעותיו ורגשותיו הפרטיים, ומקבל על עצמו את עול מלכותו יתברך בדרך ממילא.

אך לעיתים היהודי אינו מצליח לגלות בעצמו את ה'מעין' האלקי שבנשמתו. הוא עדיין מלא בהרגשת עצמו, נדמה לו שהוא מציאות חשובה בפני עצמה, והוא אינו מצליח להיות בביטול מוחלט לבורא יתברך. אדרבה, כיון ש"חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין פ"ד מ"ה), הוא חש שהוא "דבר המעמיד", "חתיכה הראוי' להתכבד", "ברי'" ושאר הדברים שבהם לא חל ביטול...

[בנוגע להדין שבר' אינה בטלה ישנן שתי הסברות: א. זהו משום ששיעורי הביטול, רוב, בשישים וכו', הם כנגד הכמות המועטת שבטלה, אך ברי' היא מהות שונה והשיעורים הגדולים אינם כנגד ה'ברי' שבה. ב. זוהי הלכה בלי טעם, שאין דין ביטול בברי' (ראה צפנת פענח מהדו"ת נ, ב ואילך).

ועד"ז יתכנו שני אופנים ב'ישות' וברגש ה"אני ואפסי עוד" אצל האדם: לעיתים הוא חש שאע"פ שיש לזולתו מעלות גדולות יותר, מכל מקום, כיון שהכל נברא בשבילו, אין זה נמדד ברוב ומיעוט. ולעיתים מלכתחילה הוא אינו נכנס לשום שקלא וטריא; הוא ברי' חשובה בפני עצמה, ואינו מוכן להתבטל בשום אופן...]

ובאופן כזה, עליו לטבול במי מקווה, כפי שיתבאר לקמן.

גם אם הארס בטל, שיעור המים נחסר

ישנו אופן נוסף, בו היהודי הצליח לגלות בעצמו שאינו מציאות נפרדת מבוראו, יש לו 'מי מעין', אלא שעדיין אין עבודתו כשרה: "מים מגולין פסולין לגבי מזבח".

הסיבה שמים מגולין פסולין פירש רש"י שם: "משום דחיישינן שמא שתה מהן נחש והארס מעורב בהן", והטעם לזה גופא שמים שארס נחש מעורב בהן פסולין הוא משום "שאינו מנסך מים כשיעור שהרי הארס משלים לשיעורן".

ויש לבאר הענין בעבודת האדם לקונו:

"נחש" קאי על 'נחש הקדמוני', שעל ידו נעשתה תערוכת טוב ורע בעולם (ראה תו"א בראשית ה, ג ואילך ובכ"מ), ורק אז נוצרה האפשרות לחוש נפרדים מהבורא יתברך ולעשות היפך רצונו ח"ו.

אותו נחש, היצר הרע, הוא 'אומן במלאכתו', ובקל יוכל להכשיל גם יהודים האוחזים כבר בדרגות נעלות. לעיתים, בעצת היצר האדם סבור שהוא כבר אינו זקוק לקבלת עול, ואינו צריך לחוש את דבקות הנשמה בשרשה, כיון שהוא גדול דיו בתורה ויכול לעבוד את הקב"ה ע"פ טעם ודעת.

אמנם, האמת היא שטענה זו פוסלת את העבודה, כי נכנס בה ארסו של נחש, שהרי גם מי שהוא גדול בתורה צ"ל אצלו קבלת עול, וכפי שמצינו באחיתופל שאף שהי' גדול בתורה, מ"מ, לא הגנה תורתו עליו לפי שלא הי' אצלו ענין היראה (ראה תוס' חגיגה טו, סע"ב).

וכמו שאמרו חז"ל "כך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך וכו'" (שבת קה, ב), שאינו אומר ליהודי שלא יקיים תומ"צ, כיון שבודאי לא ישמע אליו, ולכן מתחכם לבוא לכל אחד לפי חושיו כו', ועד שמטטה את השרץ בק"ן טעמים (ראה עירובין יג, ב), היינו, שגם בדבר האסור מן התורה מוצא ק"נ טעמים להיתר.

ונמצא שארסו של הנחש, הרחקת האדם מקבלת עול מלכות שמים, יכול להפיל את האדם לגמרי.

יתירה מזו, לעיתים עלולה ליפול בדעתו של אדם מחשבת חוץ, שאין זה נורא כל כך שלמשך זמן קצר יחסר אצלו ביראת שמים ובקבלת עול, מאחר ואותם רגעים בטלים ברוב, בשישים וכו' בערך לשאר הזמנים בהם הנהגתו כדבעי והוא מקבל על עצמו עול מלכותו יתברך.

אלא שגם עבודה כזו לא תכשר בעיני ה', ומים שנכנס בהם ארסו של נחש הקדמוני פסולים למזבח. שכן, אפילו אם הם אותם רגעים בהם פעפע בו ארס הנחש ח"ו בטלים ברוב ולא יזיקו לו, מכל מקום חסרה עבודתו את השיעור הנדרש. הרי "מים יוצרו" כתיב (תהלים קלט, טז), האדם נברא על ידי הקב"ה לזמן מדוד ומוגבל וכשאינו משלים את התכלית שבשילה נברא, אפילו לשעה קלה, נמצא שחסרים אצלו אותם הדברים שהיו מוטלים עליו באותה שעה קלה.

"הביא נפשו במי הדעת"

מהי העצה לאותו יהודי שאין לו 'מים חיים' ולא הצליח להתגבר על ישותו ולהתחבר ל"מעין גנים" שבו, או שנתגלו לפי שעה ויש חשש שנכנס בהם 'ארסו' של נחש הקדמוני, ח"ו?

על כך העצה היא, "ממלא מן הכיור", שדין מימיו כמי מקוה:

בנוגע לענין הטבילה במקוה כותב הרמב"ם (סוף הל' מקואות): "הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא . . ואעפ"כ רמז יש בו . . המכוון לכו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות . . והביא נפשו במי הדעת – טהור".

ולכאורה אינו מובן, כיון שהטבילה במקוה רומזת על כך שמביא את נפשו ב'מי הדעת', היינו שהטבילה צריכה להיות בענין של דעת ושכל, וא"כ, מדוע צריכים לטבול גם את חלק הראש של האדם במי המקוה ("מי הדעת")? דבשלמא בנוגע לכל שאר איברי הגוף – תוכן טבילתם במי המקוה, "מי הדעת", הוא, שכל חלקי הגוף לא יתנהגו בהתאם לנטייתם, אלא יתבטלו ויתנהגו בהתאם ל"מי הדעת" והשכל שבראש, אבל בנוגע לחלק הראש של האדם – כיון שענינו של הראש הוא דעת ושכל, מדוע צריכים לטבול גם את הראש במי המקוה, "מי הדעת"?

ויש לבאר:

ב"מי הדעת" הכוונה לדעת ושכל דקדושה, שכמו שנתבאר לעיל, קדושת הקב"ה אינה מוגבלת. משא"כ דעת ושכל האדם מצד עצמה מוגבלת היא.

וזהו ענין הטבילה ב"מי הדעת", שטבילה אותיות "הביטול" (סידור עם דא"ח קנט, ד), שמרמזת על הביטול אליו יתברך. וטבילה וביטול זה צריך להיות גם בחלק הראש, כדי לפעול שגם דעת ושכל האדם יתבטל ל"מי הדעת" שלמעלה מן השכל (ראה תורת מנחם ח"ד עמ' 284). ואם יישאר מקום אחד שלא פעל בו ביטול אלא נשאר במציאותו העצמית, אפילו אם זה הראש בלבד, לא יכול להיות ענין של טהרה אפילו ברגלים.

היהודי העובד את הקב"ה באופן ד'מקוה' צריך לטבול גם את הראש, כדי לחקוק בנפשו שגם הדעת וההשגה על פיהן הוא עובד את הקב"ה, אינן תלויות במציאותו שלו ואינן עיקר העבודה, אלא עיקר העבודה הוא הביטול להקב"ה שלמעלה מן השכל.

רק כאשר ע"י מי הדעת נעשה ביטול עצמי שלמעלה מהשגה, שהאדם מניח את שכלו הצידה, ואדרבה מטביל את ראשו ושכלו, ומבטל אותם אל הקב"ה, אזי הטבילה במי הדעת מועילה, וגם מים כאלו יכולים לטהר.

ויש לומר שענין זה מרומז במה דאיתא במדרש "מנין למקוה שצריך ארבעים סאה מי השילוח ההולכים לאט" (ישעי' ה, ו), [לאט] בגימטריא ארבעים" (במדב"ר פ"ח, כא), דיש לומר שהרמז בכך שלומדים זאת מתיבת 'לאט' דווקא, הוא משום ש'לאט' מורה על תכונת השפלות והביטול שבמים אלו, היפך ד"מי הנהר העצומים והרבים" דאשור (ישעי' שם, ז) שמציאותם נרגשת בתוקף. ודווקא משום תכונה זו דביטול ושפלות, ללא רעש וגאווה, ע"ז נעשה טהור מטומאתו, ונעשה מוכשר להכנס למקדש ולאכול קדשים.

וכאשר האדם פועל בעצמו לטבול במי הדעת הטהור, באופן שהמים יעלו למעלה מראשו, או באופן שיכופף את ראשו מתחת למים, הנה מבלי הבט על מעמדו ומצבו עד עתה, ואף

שאינו יודע ואינו מבין כיצד יוכשר עי"ז שמהיום והלאה יהי טהור, מ"מ, הרי זה נעשה בדרך חוקה וגזירה, שהקב"ה מסיר ממנו את כל ההעלמות וההסתרים, ונעשה טהור.

וזוהי העצה למי שאינו יכול לגלות בעצמו ה"מעין גנים" דנפש האלוקית, או שישנו חשש שנפל במי המעין ארסו של נחש הקדמוני, הרי הגם שאין לו מי מעין, מים חיים, מ"מ כאשר מניח את שכלו הצידה ולוקח "מי מקוה" שבהם מטביל ראשו ושכלו, אזי יכול הוא לנסך גם מים אלו ע"ג המזבח, ומתוך שמחה גדולה, שמביאה ברכה והצלחה בכל עניניו על כל השנה כולה.

אל יתהלל חכם בחכמתו

בנוגע למעין השילוח מסופר בגמרא (ערכין י, א): "תני רבן שמעון בן גמליאל: שילוח הי' מקלח מים בכאיסר, צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו, ונתמעטו, וחזרו ומיעטוהו והי' מקלח מים, לקיים מה שנאמר: "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו".

ועל פי מה שנתבאר בפנים, שמי המעין מורים על טהרה עליונה מתוך חיבור למקוה, ביטול מוחלט לקב"ה, יש לבאר:

"שילוח הי' מקלח מים בכאיסר" – כיון שמעין השילוח רומז על המעין שבנשמה, לכן שיעור הקילוח שלו הוא כ'איסר', מטבע קטנה ביותר, המרמזת על נקודת היהדות שבלב שאינה נמדדת בשום שיעור (וזוהו גם הטעם ששיעור הכריעה בתפלה הוא "כדי שיראה איסר כנגד לבו" (ברכות כה, ב)).

"צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו" – רש"י פירש שהי' זה המלך אגריפס. אגריפס מלך כשר הי' (פירוש רשב"ם פסחים קו, ב), ומצבם של בני ישראל בימיו הי' טוב ברוחניות, כמבואר בגמרא שבימיו רבבות אלפי ישראל הקריבו פסחיהם (שם סד, ב);

לכן סבור הי' אגריפס, שאין צורך כל כך בביטול וקבלת העול שמצד עצם הנשמה, וניתן להרחיב את המעין ולהרבות את מימיו – לעבור לעבוד את הקב"ה מתוך רחבות הדעת, השגה והבנה, ללא ביטול של קבלת עול.

אך הוא טעה בכך, כיון שאליבא דאמת מוכרחים בכל מצב להזקק לביטול של קבלת עול. הרי אפילו יוחנן כהן גדול, ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה, לסוף נעשה צדוקי (ברכות כט, א), כיון שכל רגע וכל פרט בעבודת ה' מוכרח להיות מיוסד ומבוסס על קבלת עול, ועל הקשר העצמי עם הקב"ה ללא טעמים והסברים, וכאשר זונחים זאת עלולים ליפול ח"ו.

וזוהו מה שע"י ש"הרחיבוהו" – "נתמעטו", שכאשר הי' חסר בעבודה של קבלת עול נעשה חסרון בכללות המים.

אותו מעין אלקי שמפכה בנשמה מוכרח לנבוע דווקא באופן של מיעוט והתבטלות, ודווקא על ידי שחוזרים וממעטים אותו, "הי' מקלח מים".

הַסֵּךְ נִסְךְ שֶׁכֶּר לָהּ

ניסוך היין בחג בקרבן בפני עצמו

מדוע נשתנה דין ניסוך היין בסוכות מכל ימות השנה? / מהי הסכנה בעבודה המיוסדת על טעם ודעת? / וכיצד "קבלת עול" אינה סותרת לעבודה על השכל וההשגה? / עבודת ניסוך היין המושפעת מניסוך המים

אודות האופן בו ניסכו את המים והיין על גבי המזבח, תנן (סוכה פ"ד מ"ט): "עלה בכבש ופנה לשמאלו, שני ספלים של כסף היו שם. . ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין, אחד מעובה ואחד דק, כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת. מערבי של מים, מזרחי של יין".

והנה, את הניסוך בספלים שעל גג המזבח הביא הרמב"ם להלכה רק בנוגע לניסוך בחג הסוכות, ואילו בנוגע ליין הנסכים של כל השנה פסק (הל' מעה"ק רפ"ב): "מגבי ידו ויוצק על היסוד, והוא יורד לשיתין".

ונמצא, שלדעת הרמב"ם ישנו חידוש בחג הסוכות לא רק בכך שמנסכים גם מים, אלא גם בנוגע לניסוך היין, שאותו היו מנסכים עם קרבן התמיד דבר יום ביומו: בכל השנה היו שופכים את יין הנסכים אל הנקבים שביסוד המזבח, ואילו בחג הסוכות היו יוצקים אותו לספל שניצב בגג המזבח, יחד עם ניסוך המים (ועיין השגת הראב"ה, כס"מ ולח"מ שם).

חילוק נוסף מציינו בדיני ניסוך היין לדעת הרמב"ם. במקום אחד פסק: "מצות עשה למלוח כל הקרבנות. . חוץ מיין הנסכים" (הל' איסורי מזבח פ"ה ה"א), ושוב כתב במקום אחר, ללא מקור מפורש בש"ס: "יין הבא בפני עצמו, נותן עליו מלח ומנסכו" (הל' מעשה הקרבנות פט"ז הי"ד, ועיין בכס"מ ולח"מ).

שמחה שלאחר כפרה או שתי' חשובה

ביאור הדברים הוא (ראה צפנת פענח קונטרס השלמה עמ' 26), ששני מיני ניסוך הן: ניסוך היין הבא יחד עם הקרבנות בכל השנה, שהוא נחשב כטפל לדם הקרבן, ולכן ה' דינו כשיירי הדם שנשפכים אל יסוד המזבח ואינם טעונין מלח כלל;

אך ניסוך היין בחג הסוכות מכיון שהוא בא יחד עם ניסוך המים, ששניהם נלמדים מהכתוב "הסך נסך שכר לה" (פינחס כה, ז), "בשני ניסוכין הכתוב מדבר, אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין" (תענית ג, רע"א), אינו נחשב רק טפל לקרבן התמיד אלא יש לו גם דין של קרבן בפני

עצמו; ולכן טעון מלח, ויוצקים אותו בספל שהי' בקרן מערבית דרומית של המזבח ולא על היסוד¹.

יסוד החילוק הוא שתי הסברות שהעלתה הגמרא בגדרו של יין הנסכים (מנחות כ, א): א. "נסכים בהדי אימורין הוא דאתו, מאי טעמא, אכילה ושתיי", והיינו שהנסכים לצורך אימורים באים, שהם בגדר שתי' הבאה עם האכילה – האימורים. ב. "אדרבה, כפרה שמחה", ש"לצורך דם אתו, דהכי אורחא לאחר כפרת דם שכיפר על החטא בא היין המשמח אלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו שמח" (רש"י שם).

ובנוגע לחג הסוכות, מפורש בגמרא שהיין לא בא רק כטפל לזריקת הדם, אלא הי' כשתי' לרזו: "בזמן שמנסכין יין על גבי מזבח פוקקין את השיתין (את נקב שבראש המזבח שהנסכים יורדין בו לשיתין, שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע), לקיים מה שנאמר בקדש הסך נסך שכר לה', מאי משמע אמר רב פפא שכר לשון שתי' לשון שביעה לשון שכרות" (סוכה מט, א וברש"י. כמצויין כ"ז בצפ"נ שם). והיינו, שבסוכות ניסוך היין אינו בגדר שיירי הדם, שאז הי' נשפך על יסוד המזבח, אלא הי' בו ענין נוסף, שהוא שתיית המזבח עצמו, דכשם שישנו ענין אכילת המזבח, בנוגע לבשר הקרבן ואימוריו, כמו כן ישנו ענין של שתיית המזבח עצמו בניסוך היין בחג הסוכות.

לפני עבודה בהבנה והשגה, מוכרחת 'זריקת הדם'

ויש לבאר את הדברים בעבודת האדם לקונו:

ניסוך היין מורה על עבודת ה' באופן של הבנה והשגה, כשתיית יין שיש בו טעם ומעוררת תענוג אצל האדם; משא"כ ניסוך המים מורה על עבודה בדרך קבלת עול, ללא כל הבנה וחשך בקיום התורה והמצוות, אלא כמקיים מצוות המלך (כמו שנתבאר בארוכה במאמר הראשון).

והנה, כאשר האדם שרוי במעמד ומצב בו עבודתו את הבורא יתברך היא רק מתוך ניסוך היין, דהיינו שאינו מצליח לקבל על עצמו בגלוי את עולו של הקב"ה בלי טעמים וחשבונות שכליים (שזהו המצב דמשך השנה כולה, שאז אין מנסכים אלא יין בלבד) – אזי אי אפשר שניסוך היין יהי' עבודה עיקרית וחשובה בפני עצמה. שכן, אם האדם עובד את הקב"ה רק בהתאם להשגת שכלו, גם אם בתחילה שכלו מתאים להוראות התורה, הוא עלול לנטות לדרך עקלתון ח"ו (וכמו שנתבאר במאמר הראשון הטעם שיסוד העבודה צריך להיות קבלת עול מלכות שמים).

ולכן במשך השנה ניסוך היין אינו נחשב לעבודה בפני עצמה, אלא לשיירים בלבד, והוא כמו טפל לזריקת הדם על המזבח:

ידועים דברי הרמב"ן, אשר בעת הקרבת הקרבן צריך "שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכופר הקרבן" (ויקרא א, ט). ואם כן, עניינה של זריקת הדם הוא שהאדם מוסר

1. לעיל במאמר הראשון הובא מגבורת ארי (לבעל השאגת ארי) שהטעם לכך שרק ניסוך המים כשר עוד לפני הקרבן ובליילה, משום שהוא חובת היום וקרבן בפני עצמו, משא"כ ניסוך היין שהוא חובת היום. ולכאורה אין זה סתירה להנאמר כאן, כי אין הכוונה שבסוכות אין התמיד מחייב כלל ניסוך היין, אלא שנוסף לזה שניסוך היין בחג הסוכות הוא חובת היום, ככלל יום, ניתוסף בניסוך זה גם גדר של קרבן בפני עצמו. הערת המו"4.

את הלהט וההתלהבות שלו, הבאים מרתיחת הדמים, אליו יתברך. רק בהמשך לזריקת הדם ומסירת החיות וההתלהבות לצד הקדושה, שייך לעבוד את הקב"ה גם בכחות השכל והתענוג, כטפל לזריקת הדם, בבחינת "שיירי הדם".

"קבלת עול" אינה סותרת לעבודה עם השכל

אבל בחג הסוכות שונה הדבר, כאשר יש ניסוך המים, אז גם ניסוך היין בא כקרבן בפני עצמו, ולא רק כטפל.

כאשר יש עבודת ניסוך המים היא העבודה בדרך קבלת העול, מצד ציווי הקב"ה, בדוגמת המים שאין להם טעם, נוסף תוקף מיוחד גם בניסוך היין, בעבודת ה' מתוך הבנה, השגה וטעם.

כי, אמיתית העבודה בדרך קבלת עול אינה שוללת את העבודה בכל כחות הנפש, השכל והמדות, אלא אדרבה – כאשר היהודי חדור כדבעי בקבלת עול מלכות שמים, ומוסר את עצמו לגמרי להקב"ה, צריך הוא להעמיק דעתו ולהשתמש בשכלו לעבודת ה', לנצל את שכלו לעניני קדושה שבבית המקדש, כמו שמצינו בענין היין בפשטות, שנעשה היין "משמח אלקים" – שהוא ענין אמירת השירה בבית המקדש, ש"אין אומרים שירה אלא על היין", וגם משמח "אנשים", כטבע היין בפשטות. וכן הוא בענין עבודת ניסוך היין, שמשתמש בשכלו וטבעו לעבודת הבורא.

אמנם, עבודה כזו אפשרית רק בחג הסוכות:

חג הסוכות בא לאחר העבודה דראש השנה, עשרת ימי תשובה, ויום הכיפורים, שאז האדם מתחרט על כל העבר, ומקבל על עצמו על להבא לעשות אך ורק רצון הקב"ה, עד שבסיום עשיית מכריזים "שמע ישראל", שכדאיתא בסידורים ובמחזורים, אז צריך האדם לקבל על עצמו הענין דמסירת נפש, במדה הנדרשת לכל השנה כולה.

במצב כזה, כאשר יהודי נעשה מזוכך לגמרי, ואינו מציאות לעצמו כלל, כיון שמסר את עצמו לגמרי להקב"ה – הרי אז כשם שישנה עבודה שלימה עם הכחות של הרצון וקבלת עול, כמו"כ ישנו עבודה שלימה וקרבן שלם עם כחות השכל שבמוח, והמדות שבלב, כי מובטח הוא שלא יסטה מדרך הישר.

והנה, ידוע הפירוש בכתוב "בכסה ליום חגנו" (תהלים פא, ד. לקו"ת ר"ה נה, סע"ג, ועוד), שכל העבודה וההמשכה האלקית של הימים הנוראים שורה "בכסה", באופן נעלם ונכסה, ובאה לידי גילוי "ביום חגנו", בחג הסוכות ובשמחת תורה.

ולכן כאשר כל עניני העבודה דעשיית נמשכים בגלוי "ליום חגנו", ב"זמן שמחתנו" – אזי באים בבת אחת הן העבודה דניסוך המים, שאין בזה טעם ודעת, כי אם מצד קבלת עול בלבד, והן העבודה דניסוך היין, עבודה שלימה גם מצד הכחות השכליים, כפי שפועלים במדות שבלב, ואז בא ניסוך היין כענין בעל חשיבות בפני עצמה.

ועל פי זה נמצא דבר נפלא: דווקא בחג הסוכות, המתייחד בניסוך המים ובעבודה בדרך קבלת העול, מתוסף תוקף מיוחד גם בניסוך היין, בעבודת ה' מתוך הבנה, השגה וטעם,

דכאשר נעשה ביחד עם ניסוך המים, אז אינו רק בגדר של "שיירי הדם" אלא הוא קרבן וענין בעל חשיבות בפני עצמה.

ביטול ההבדלה בין המים התחתונים לעליונים

והנה, איתא בגמרא (תענית כה, ב וברש"י): "א"ר אלעזר, כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו: אבע מימך, קול שני ריעים (ניסוך המים וניסוך היין) אני שומע, שנאמר "תהום אל תהום (מים עליונים ומים תחתונים) קורא לקול צנור" (אותן שני ספלים)". והיינו, שניסוך המים פועל ש"מים עליונים" יתדברו ויתאחדו עם "מים תחתונים".

ולאור הדברים דלעיל יש לבאר את דרשת הגמרא כמין חומר:

מאז שהבדיל הקב"ה בין המים העליונים למים התחתונים, "מים תתאין אינון בוכין ואמרין אנן בעיין למהוי קדם מלכא" (תקוני זוהר ת"ה (יט, סע"ב)).

הבדלה זו בין עליונים לתחתונים, היא שורש כל ההבדלות בעולם. שהרי קודם שנברא העולם היתה אחדותו הפשוטה של הקב"ה גלוי, שמצדה לא שייך ענין של הבדלות ופירוד, ורק מצד הבדלה זו שעשה הקב"ה, נעשו כל סוגי ההבדלות והפירודים בין הנפש לגוף, בין הגשמיות לרוחניות, ובין הנפש האלקית לנפש הבהמית, דשורש כולם באותה הבדלה בין המים התחתונים לעליונים.

אמנם בחג הסוכות, כאשר האדם חדור כולו בקבלת עול – עבודת ניסוך המים, וגם עוסק בעבודת ניסוך היין – עבודה ה' עם כוחות השכל שלו, הנה כאשר מצרפים שניהם, באופן שעיקר השמחה אינה מניסוך היין – הטעם האישי שיש לו בעבודה ה', אלא מניסוך המים – הזכות לקיים את רצון ה' (כשם שבבית המקדש השמחה היתה בעיקר מניסוך המים, ולא מניסוך היין), הרי עי"ז הוא מבטל את כל המחיצות וההבדלות בין העליונים לתחתונים.

וזהו שאמרו רז"ל, שבחג הסוכות ממלא הקב"ה בקשתם ובכייתם של המים התחתונים, "שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג" (הובא בפרש"י ורמב"ן ויקרא ב, יג), כי בחג הסוכות יסוד ושורש העבודה הוא ניסוך המים, המורה על קבלת עול, ודווקא מכחו בטלה ההבדלה בין המים העליונים לתחתונים.

וזהו עומק כוונת הדרשה ד"תהום אל תהום קורא לקול צנור"ך:

בשעה שיהודי עובד את עבודת חג הסוכות כדבעי, באופן של "קול שני רעים אני שומע", שבעקבות ניסוך המים בקבלת עול יש אצלו גם ניסוך היין, עבודה בהבנה והשגה – בטלה ההבדלה בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל הרקיע, ועימה כל ההבדלות בין הגשם לרוח, ונעשה "ה' אחד ושמו אחד" (זכרי' יד, ט. וראה פסחים ג, א), כך שבכל מקום שיהודי הולך ובכל ענין שעושה, אין נראה דבר המובדל ומופרד מהקב"ה, אלא רואים שזהו דבר שנמצא כאן מצד ציווי הבורא, שע"ז עושים ממנו כלי לקדושה.

ואזי נעשה "שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה" (סנהדרין צט, ב), בין נפשו האלקית לנפשו הבהמית, בין נפשו לגופו, ובין ד' אמותיו וחלקו בעולם, שעושה בכל מקום דירה לו ית'.

מדוע רגמו את הצדוקי באתרוגים?

בלבד, מבינים היטב את גודל הסכנה בדרכו של הצדוקי, לפי אין צורך בקבלת עול כלל, ולכן הם רגמוהו מיד.

אמנם, אין זה שהאנשים הפשוטים מקיימים הכל בקבלת עול בלבד, ללא שום השגה והבנה. אדרבה, כיון שאצלם העיקר הוא ההתמסרות והביטול המוחלטים לבורא יתברך, לכן שכלם מתאים בדרך ממילא לרצון ה' (על דרך שבצד ההפכי, על ידי השוחד הרצון מטה את השכל להבין בהתאם למה שרוצה).

ולכן רגימתם היתה באתרוגים דווקא: האתרוג הוא הנעלה שבכל המינים, שהרי "יש בו טעם ויש בו ריח" (ויק"ד פ"ל יב), לכן הוא מורה על הכחות הנעלים שבאדם, ובראשם השכל וההבנה.

אצל אותם יהודים, "כל העם", שעיקר מעלתם היא בביטול וקבלת עול, גם ה'אתרוג' שבהם, ההשגה וההבנה שלהם, פועלים מאליהם בהתאם לרצון ה', ולכן הם רגמו את הצדוקי גם מצד השכל, והיינו שגם בהשכל שלהם הבינו וענו לצדוקי ששיטתו היא היפך רצון העליון, כי אצל בעל "קבלת עול" גם השכל הוא ע"פ הקבלת עול.

ולכן "אותו היום נפגמה קרן המזבח":

ענינו של מזבח הוא שעליו הקריבו את החלב והדם – דהיינו המובחר – של הקרבנות. וע"פ דברי הרמב" (הובאו לעיל) שבשעת הקרבת הקרבן היו צריכים לחשוב שכל הענינים הנעשים עם הבהמה היו צריכים להעשות עם האדם, הרי מובן, שענין המזבח בעבודה בנפש האדם הוא – שעבוד כחותיו הנעלים, כמו השכל, לאלקות.

וכשם ששכין לשחיטה שמכשיר הבשר לאכילה, אסור שתהי' בו פגימה, כך גם מזבח שמעלים עליו אפילו את הענינים הנעלים, אסור שיהיו בו פגימות, ואם יש בו פגימה, הרי זה חסרון במזבח, ובמילא גם בקרבנות.

וזה ה' המענה להצדוקי שטען שאין צורך בקבלת עול אלא מספיק השגה – שהראו לו פגם במזבח, היינו, פגם בקבלת עול. בשעה שהמזבח פגום, לא ניתן להקריב עליו קרבנות כלל, והיינו, שכאשר חסר בקבלת עול, גם העבודה ש"ע"פ

השכל וההבנה חסרה [וראה במקור הדברים ביאור הענין שסתמו את הפגם במלח].

גבי ניסוך המים איתא בברייתא (סוכה מה, ב): "תנו רבנן: מעשה בצדוקי אחד שניסך על גבי רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. ואותו היום נפגמה קרן המזבח, והביאו בול של מלח וסתמוהו. לא מפני שהוכשר לעבודה, אלא מפני שלא יראה מזבח פגום".

ויש לדייק, מפני מה ניסך הצדוקי על רגליו? לכאורה, מאחר ואינו מאמין בדרשת חז"ל גבי ניסוך המים, לא ה' לו לנסך את המים כלל.

כן יש לדייק, מדוע רגמוהו "כל העם" כולם, הרי על שינוי בעבודה העונש הוא מיתה בידים שמים, או שזה שייך לקנאים, כהדין שקנאים פוגעים בו (ראה סנהדרין פא, סע"ב (במשנה). רמב"ם הל' ביאת המקדש רפ"ט. הל' סנהדרין פ"ח ה"ו)? ומאיה טעם רגמו אותו דווקא באתרוגים שבידיהם?

ועל פי המבואר בפנים, שעניינו של ניסוך המים הוא עבודה בדרך קבלת עול, מבלי לרדת לתכלית הדברים וטעמם, יש לומר:

הצדוקים סברו שאינם מחוייבים למסורת חכמים, וביכולתם לפרש את התורה בהתאם להבנתם. אמנם, הם הודו שיש מקום לקיים את דברי התורה ואת מסורת החכמים בקבלת עול, אלא שטענו לומר שעבודה זו שייכת רק להמון העם, שאין בכוחם להבין את דברי התורה על בוריים; משא"כ החכמים והכהנים, רשאים לפרש את התורה בהתאם להבנתם הם.

בשל כך, הצדוקי ניסך את המים על רגליו, לומר: הן אמת שדרושה עבודה של קבלת עול ללא הבנה וטעם, אך זוהי עבודה השייכת רק לאותם שהם בבחינת רגלים, "שש מאות אלף רגלי העם" (בהעלותך יא, כא), ואילו הוא עצמו, שהוא כהן הזוכה לשרת במקדש ה', אינו זקוק לעבודה זו.

ומזה הטעם גופא רגמוהו כל העם: יהודי בעל השגה, אף שגם עבודתו שלו מיוסדת על קבלת עול, מכל מקום בשעה שהוא שומע טענות לפיהן אין צורך בקבלת עול ודי בהשגת השכל לחוד הוא מתקשה לענות עליהן, כיון שלא נרגש אצלו כדבעי החסרון שבעבודת ה' עם השכל בלבד.

דווקא "כל העם", ההמון והיהודים הפשוטים, שירתת אלקים נוגה בלבבם בדרך קבלת עול

